

Το Νέο Σύστημα Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα. Η Θεσμική κατοχύρωση της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης

Συγγραφέας: ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Συγγραφέας: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΡΙΑ ΤΖΑΤΖΑΚΗ

I. Εισαγωγή

Η Ελλάδα είναι χώρα ιδιαίτερα πλούσια σε βιοποικιλότητα και τα φυσικά της οικοσυστήματα έχουν ιδιαίτερη αξία.^[1] Οι Προστατευόμενες Περιοχές δεν στοχεύουν απλά στην προστασία της βιοποικιλότητας και των φυσικών οικοσυστημάτων αλλά ταυτόχρονα συνιστούν το θεμέλιο λίθο για τη διατήρηση και προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.^[2] Η αποτελεσματική διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, την αποθήκευση πολύτιμων αποθεμάτων υδατικών πόρων, την προστασία του εδάφους, των καλλιεργειών και των φυσικών οικοσυστημάτων.^[3] Τα οικοσυστήματα με τη σειρά τους παρέχουν ποικίλες υπηρεσίες, προμηθευτικές (αγαθά και προϊόντα που προέρχονται από τα οικοσυστήματα), ρυθμιστικές (τρόπους με τους οποίους τα οικοσυστήματα ελέγχουν ή τροποποιούν τις βιοτικές και αβιοτικές παραμέτρους που καθορίζουν το περιβάλλον που ζει ο άνθρωπος), καθώς και πολιτισμικές (μη υλικές εκροές των οικοσυστημάτων με συμβολική, πολιτισμική και πνευματική σημασία). Επίσης, μετριάζουν τις συνέπειες των φυσικών καταστροφών, την επικινδυνότητα από επιβλαβείς οργανισμούς και ασθένειες,^[4] ενώ συμβάλλουν καταλυτικά στη ρύθμιση του κλίματος και ως εκ τούτου στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.^[5]

Η αναγνώριση της αξίας των εν λόγω περιοχών αποτελεί μοχλό ανάπτυξης, συνεισφέροντας στη στήριξη της οικονομίας σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και τη διάθεση των περιβαλλοντικών ωφελειών στον άνθρωπο.^[6] Στη χώρα μας φυσικές περιοχές αναγνωρίζονται ως προστατευόμενες βάσει της εθνικής^[7] και ενωσιακής νομοθεσίας^[8], καθώς και των διεθνών συμβάσεων που έχει κυρώσει η χώρα.^[9] Επιπλέον, οι προστατευόμενες περιοχές εμπίπτουν στο πλαίσιο διεθνών^[10] και ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών.^[11]

Δυστυχώς, η υποβάθμιση και καταστροφή της βιοποικιλότητας αποτελούν σύγχρονη πραγματικότητα και θέτουν σε κίνδυνο την ίδια την ανθρωπότητα. Οι επιπτώσεις είναι κρίσιμες και απαιτούν άμεση δράση από το σύνολο των κρατών.^[12] Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρωτοπορεί, παρουσιάζοντας μία φιλόδοξη στρατηγική για

τη βιοποικιλότητα έως το έτος 2030,^[13] η οποία συνάδει με το εξίσου φιλόδοξο σχέδιο των Ηνωμένων Εθνών. Το εν λόγω σχέδιο καθορίζει στόχους για τα κράτη μέλη, στους οποίους περιλαμβάνεται η διατήρηση του 30% τουλάχιστον των φυσικών περιοχών και η αφιέρωση του 10% του μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού στη βιοποικιλότητα.^[14]

Επιπρόσθετα, η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας,^[15] γνωστή ως 'Οδηγία των οικοτόπων', αποτελεί τη νομοθετική συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Βάσει της εν λόγω Οδηγίας προστατεύονται οι φυσικοί τύποι οικοτόπων (habitats) και τα είδη φυτών και ζώων ενωσιακού ενδιαφέροντος, τα οποία αναφέρονται στα Παραρτήματα I και II.^[16] Σύμφωνα με τις πρόνοιες της Οδηγίας, το Δίκτυο Natura 2000 αποτελείται από τις Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και από τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την Οрниθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 2009/147/ΕΚ.^[17]

Οι περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000 αποτελούν περιοχές διατήρησης φυσικών τύπων οικοτόπων και ειδών ενωσιακού ενδιαφέροντος. Το Natura 2000 αποτελεί το μεγαλύτερο δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών παγκοσμίως και καταλαμβάνει το 18% της χερσαίας και το 10% της θαλάσσιας έκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κύριος στόχος του δικτύου είναι η διατήρηση της Ικανοποιητικής Κατάστασης Διατήρησης (ΙΚΔ)^[18] για τα είδη και τους τύπους οικοτόπων των Παραρτημάτων I και II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ^[19].

Η Ελλάδα έχει εντάξει 446 περιοχές στο δίκτυο Natura 2000^[20]. Από εκείνες, 265 περιοχές έχουν οριστεί ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης και 207 έχουν χαρακτηριστεί ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας για την οрниθοπανίδα. Οι δύο κατηγορίες περιοχών παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις. Η συνολική επιφάνεια του δικτύου στην ξηρά ανέρχεται σε 36.000 km² περίπου και καλύπτει 27,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας.^[21] Το θαλάσσιο τμήμα του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα καταλαμβάνει 23.000 km² περίπου και καλύπτει το 19,6% των θαλάσσιων υδάτων.

Ένα βιώσιμο μοντέλο διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, θα πρέπει να στηρίζεται σε τρεις πυλώνες: Στην προστασία του περιβάλλοντος, την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και το σεβασμό στις παρούσες και μελλοντικές γενεές.^[22] Στην Ελλάδα ποικίλες νομοθετικές ρυθμίσεις αποπειράθηκαν να προσεγγίσουν το θέμα των Προστατευόμενων Περιοχών.^[23] Δυστυχώς, δεν κατάφεραν αφενός να παρέχουν τον απαιτούμενο βαθμό προστασίας και αφετέρου να αναδείξουν τη σπουδαιότητα και το ρόλο τους στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι αιτίες είναι πολυπαραγοντικές και περιλαμβάνουν ανεπαρκή ρυθμιστικά πλαίσια, διοικητικές αστοχίες, απουσία συντονισμού και διεπιστημονικότητας, περιορισμένη συμμετοχή του κοινού, περιορισμένο περιβαλλοντικό έλεγχο, έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων και εν

γένει αδυναμία υλοποίησης των προβλεπόμενων στα νομικά κείμενα.

Στόχος αυτής της μελέτης είναι η παρουσίαση του νέου συστήματος διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα, όπως εισάγεται με το ν. 4685/2020^[24] και ουσιαστικά θεσπίζει το μοντέλο της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης. Για μεθοδολογικούς λόγους, η ανάλυση που ακολουθεί χωρίζεται σε τρεις ενότητες: Στην πρώτη ενότητα εξετάζεται η έννοια της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών, η δεύτερη ασχολείται με τις διατάξεις του ν. 4685/2020 που προωθούν το παραπάνω μοντέλο, ενώ η τρίτη περιλαμβάνει κριτική αποτίμηση του συνόλου των προαναφερθέντων. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται μία συνολική εικόνα της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης, των καινοτομιών που εκείνη εισάγει, καθώς και των προκλήσεων που καλείται να αντιμετωπίσει για την αποτελεσματική και αειφόρο διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας.

II. Η έννοια της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών

Συχνά η έννοια της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης (Multilevel Governance) συγχέεται με την έννοια της Πολυεπίπεδης Διοίκησης (Multilevel Administration). Η πρώτη έννοια προϋποθέτει την ύπαρξη συστημικής συνεργασίας των διαφόρων διοικητικών επιπέδων με την υποστήριξη επιστημονικών εργαλείων και τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνιών,^[25] ενώ η δεύτερη αφορά την άσκηση αρμοδιοτήτων για μία δημόσια πολιτική σε πολλά διοικητικά επίπεδα. Εν άλλους λόγους, στην Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση τα επίπεδα διοίκησης δεν αποτελούν άθροισμα επιμέρους δομών, αλλά ένα πλέγμα όπου εκείνες αλληλοεπιδρούν ως ένα ενιαίο σύστημα.

Το σύστημα της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης αντανακλά τη διοικητική ικανότητα μίας χώρας για πρόβλεψη καταστάσεων και συντονισμό των αρχών της. Ο συντονισμός είναι τόσο οριζόντιος σε εθνικό επίπεδο, όσο και κάθετος στα ποικίλα διοικητικά επίπεδα.^[26] Πρόκειται για ένα σύγχρονο σύστημα διακυβέρνησης, εντός ενός ολοκληρωμένου και συνεκτικού πλαισίου διαχείρισης, μακριά από μεμονωμένες και ασύνδετες υπηρεσίες και δράσεις. Ο συνολικός και ενιαίος σχεδιασμός αφορά την καινοτομία και τις στοχευμένες ενέργειες προς τη βιώσιμη ανάπτυξη με παράλληλη ενίσχυση της ανθεκτικότητας όλων των παραγόντων που πρέπει να προστατευτούν, ήτοι περιβάλλον, οικονομία και κοινωνία.^[27]

Η διεθνής πρακτική για τη διακυβέρνηση των Προστατευόμενων Περιοχών^[28] προβλέπει στην πλειονότητά της Εθνικά και Περιφερειακά Πάρκα, τα οποία διοικούνται από φορείς σε επίπεδο οργανισμών, εποπτευόμενων από τα αρμόδια

Υπουργεία. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η Εθνική Υπηρεσία Φυσικών Πάρκων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.^[29] Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών στη Φιλανδία αποτελεί αρμοδιότητα του Εθνικού Οργανισμού Φυσικής Κληρονομιάς,^[30] ο οποίος εποπτεύεται από το Υπουργείο Γεωργίας και Δασών, ενώ στην Ιρλανδία υπεύθυνος είναι ο Οργανισμός Προστασίας Περιβάλλοντος, ο οποίος αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια αρχή.^[31] Επιπλέον, στην Αυστρία η διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 αποτελεί ευθύνη των ομόσπονδων κρατών (Bundesländer), καθένα από τα οποία διαθέτει δικό του Οργανισμό για το σκοπό αυτό.^[32] Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι η διασφάλιση του βασικού κορμού του συστήματος των Προστατευόμενων Περιοχών αποτελεί θεμελιώδη υποχρέωση των κρατών,^[33] καλύπτοντας τις ανάγκες προστασίας του συνόλου των οικοσυστημάτων, από την πιο ψηλή κορυφή μέχρι την πιο μικρή νησίδα.

Η αποτελεσματική προστασία της φύσης απαιτεί πόρους, όπως ανθρώπινο δυναμικό, επαρκή χρηματοδότηση και αναγκαίο εξοπλισμό. Έως και σήμερα τα διαχειριστικά μοντέλα που υιοθετήθηκαν στην Ελλάδα δεν κατάφεραν να παρέχουν επιχειρησιακή υποστήριξη σε θέματα λειτουργικά, κυρίως όμως δεν κατάφεραν να παρέχουν ενιαίες κατευθύνσεις και κοινά πρότυπα για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων. Για παράδειγμα, σε διαφορετικές περιοχές, στις οποίες εντοπίζονται ίδια είδη, πρέπει να συλλέγονται συγκεκριμένα ελάχιστα κοινά στοιχεία με τον ίδιο επιστημονικό τρόπο και να συγκεντρώνονται συστηματικά σε κεντρικό επίπεδο. Επιπλέον, ευθύνη της κεντρικής διοίκησης είναι η παροχή ενιαίων πρωτοκόλλων και θεσμικών οδηγιών για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων κρίσιμων ζητημάτων, όπως αυθαίρετες ή παράνομες ενέργειες εντός των Προστατευόμενων Περιοχών.^[34]

Προκειμένου να υλοποιηθεί ένα σύγχρονο σύστημα διακυβέρνησης Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα είναι απαραίτητος ο ενιαίος σχεδιασμός μέσω ενός συντονιστικού και επιστημονικού οργανισμού, με σκοπό την αποτελεσματική οργάνωση της προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξης των εν λόγω περιοχών. Το νέο λειτουργικό μοντέλο θέτει ως στόχο την ανάπτυξη των Προστατευόμενων Περιοχών με άμεσες θετικές συνέπειες στον πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών ομάδων που δραστηριοποιούνται εντός. Ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες, παρατηρείται ότι μέχρι σήμερα η προσέλκυση πόρων και εσόδων δεν έχει τύχει εφαρμογής στην πράξη, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σχετικές νομοθετικές προβλέψεις.^[35]

Με την αναγνώριση των παραπάνω αναγκών, η Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση θα καλύψει κενά σε ανθρώπινο δυναμικό, διοικητική και διαχειριστική επάρκεια, επιστημονικά δεδομένα, χάραξη ενιαίας πολιτικής, καθώς και στην υλοποίηση μόνιμης παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών και τύπων οικοτόπων στη χώρα. Επίσης, θα μειωθεί ο κατακερματισμός διοικητικών φορέων και επιστημονικών

δράσεων, ενώ θα ενισχυθεί η ανάληψη πρωτοβουλιών για παραγωγικές δραστηριότητες εντός των περιοχών, όπως η δυνατότητα μίσθωσης υγροτόπων σε ιδιώτες για βιώσιμη αλιεία ή δασοπονία, καθώς και εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών της χώρας μας.^[36]

Η Ελλάδα βρίσκεται σε προνομιούχο θέση σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ως προς τη βιοποικιλότητα, λόγω γεωγραφικής θέσης, πολυσχιδούς ανάγλυφου, ποικιλομορφίας των τοπίων, μεγάλης ποικιλίας ενδιαιτημάτων, καθώς και πλούτου πολιτιστικής κληρονομιάς. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, φέρει αντίστοιχο βάρος ευθύνης για διατήρηση, ευθύδικη χρήση και ορθολογικό καταμερισμό των πλεονεκτημάτων από τη διασφάλιση της αειφορίας των Προστατευόμενων Περιοχών και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.^[37] Στην ενότητα που ακολουθεί γίνεται συνολική παρουσίαση του νέου συστήματος διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών στη χώρα, όπως εκείνο αποτυπώνεται στο ν. 4685/2020^[38], καθώς και των καινοτομιών που εισάγει σε σχέση με προηγούμενα καθεστώτα.

III. Το νέο σύστημα διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα

Με το ν. 2742/1999 ιδρύθηκαν 28 Φορείς Διαχείρισης,^[39] οι οποίοι αποτελούσαν δημόσια νομικά πρόσωπα ειδικών σκοπών, υπό την έννοια ότι αναπτύσσουν μόνο τις δραστηριότητες που επιτρέπουν οι σκοποί τους, όπως εκείνοι παρατίθενται στο νόμο.^[40] Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης, ο ως άνω νόμος τροποποιήθηκε ως προς τις διατάξεις εκείνες που ρύθμιζαν θέματα κυρίως διοικητικά και διαχειριστικά.^[41] Παρά τις προθέσεις εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας, η εφαρμογή της απέτυχε στην πράξη.

Στη συνέχεια, εκδόθηκε ο ν. 4519/2018^[42], ο οποίος μετονομάζει τους τότε υπάρχοντες Φορείς Διαχείρισης σε Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ) και προσθέτει οκτώ νέους, λόγω αύξησης της έκτασης των Προστατευόμενων Περιοχών στη βάση της αναθεώρησης του εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000 που πραγματοποιήθηκε το 2017.^[43] Σκοπός του νόμου ήταν η ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των Προστατευόμενων Περιοχών, μέσω του θεσμού των ΦΔΠΠ, με στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προστασία του εθνικού φυσικού κεφαλαίου με όρους βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την εκπλήρωση των εθνικών υποχρεώσεων απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ν. 4519/2018, οι ΦΔΠΠ είναι νομικά πρόσωπα

ιδιωτικού δικαίου, εποπτευόμενα από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Η δράση τους είναι κοινωφελούς, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και το έργο τους είναι η διοίκηση και διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών, με έμφαση στα προστατευτέα αντικείμενα των Ευρωπαϊκών Οδηγιών, καθώς και των στοιχείων και συνόλων της φύσης και του τοπίου. Για τη λειτουργία τους συνεργάζονται με τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και βασίζονται στην τοπική διαβούλευση.^[44]

Παρά την προσπάθεια για τη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου για τη διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών, το εν λόγω αποκεντρωμένο μοντέλο διαχείρισης δεν μπόρεσε να τεθεί σε εφαρμογή στην πράξη για ποικίλους λόγους. Ενδεικτικά αναφέρονται προβλήματα στη λειτουργία των Διοικητικών Συμβουλίων των ΦΔΠΠ, ενώ οι οκτώ νέοι ΦΔΠΠ δεν ενισχύθηκαν από πλευράς υποδομών. Επιπλέον, απουσιάζουν οργανογράμματα και κανονισμοί λειτουργίας για τους περισσότερους ΦΔΠΠ -απαραίτητα στοιχεία για τη στελέχωσή τους^[45]- ενώ οι αρμοδιότητές τους είναι κυρίως συμβουλευτικές και επικουρικές.

Για την αντιμετώπιση των προαναφερθέντων προκρίθηκε η σύσταση ενός νέου οργανισμού για τη συστηματική και αποτελεσματική οργάνωση της διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών στο πρότυπο άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Ως αποτέλεσμα, με το ν. 4685/2020 ιδρύεται ο Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α.), ο οποίος λειτουργεί επιτελικά και συνεργατικά με άλλους αρμόδιους φορείς (Υπουργεία, ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού, περιβαλλοντικές ΜΚΟ, κοινωνία των πολιτών, παραγωγικοί φορείς), έχοντας ρόλο συντονιστικό σε θέματα διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών και αποστολή να σχεδιάζει και να παρακολουθεί την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών αυτών.^[46]

Σύμφωνα με το ν. 4685/2020, οι υπάρχοντες ΦΔΠΠ συγχωνεύονται και μετατρέπονται σε 24 Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ),^[47] οι οποίες αποτελούν διοικητικές δομές του Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α.^[48] Στόχος του νέου Οργανισμού είναι η εφαρμογή του συστήματος της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης, με αξιοποίηση τριών σύγχρονων εργαλείων του δημόσιου μάνατζμεντ (public management):^[49] του προγραμματισμού (programming),^[50] της δικτύωσης (networking) και της συμβασιοποίησης (contractualisation).^[51] Το νέο σύστημα επιχειρεί να αποτελέσει μεταρρύθμιση των δημόσιων πολιτικών για τις προστατευόμενες περιοχές.

Η λειτουργία του Οργανισμού στηρίζεται στην ολιστική προσέγγιση, η οποία συνδυάζει δράσεις και αρχές, με κοινές αφετηρίες την αειφόρο ανάπτυξη των Προστατευόμενων Περιοχών και τη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, με την ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, καθιστώντας έτσι το μοντέλο ανθρωποκεντρικό. Διέπεται από διεπιστημονικότητα και καινοτομία, καθώς ο στρατηγικός σχεδιασμός και η λήψη αποφάσεων βασίζονται στην επιστημονική γνώση και αξιοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία.^[52] Επιπρόσθετα, υπάρχουν προβλέψεις για

αποφάσεις και δραστηριότητες άλλων συναρμόδιων φορέων και ενδιαφερόμενων μερών, οι οποίες πρέπει να χαρακτηρίζονται από συνοχή και να περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών. Το σχέδιο αυτό καθίσταται υποχρεωτικό για κάθε θεσμικό/τομεακό σχεδιασμό και προγραμματισμό δραστηριοτήτων.^[53] Σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία του νέου συστήματος στην πράξη είναι η αποτελεσματική παρακολούθηση του Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας για το δίκτυο Natura 2000.^[54]

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ως θεμελιώδη στοιχεία του ν. 4685/2020, αλλά και τις αστοχίες των προηγούμενων μοντέλων διαχείρισης, στην επόμενη ενότητα της παρούσας μελέτης γίνεται απόπειρα κριτικής αποτίμησης του νέου νομοθετικού πλαισίου *in nascendum*. Για το σκοπό αυτό, έχει γίνει επιλογή συγκεκριμένων διατάξεων, οι οποίες αναδεικνύουν τις διαφοροποιήσεις του συστήματος της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών σε σχέση με τα προηγούμενα.

IV. Κριτική αποτίμηση του νέου νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα

Οι προβλέψεις του νέου ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών στη χώρα εισάγουν ένα σύγχρονο σύστημα για τη διακυβέρνησή τους, το οποίο συνδυάζει την κεντρική διοίκηση με την αποκέντρωση, μέσα από τη σύσταση του Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. και τη λειτουργία των ΜΔΠΠ. Βασικός στόχος είναι το πλέγμα διατάξεων να θωρακίσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Με αυτόν τον τρόπο, θα ανασχεθεί η απώλεια της βιοποικιλότητας, η οποία αποτελεί παράγοντα ουσιαστικής σημασίας για την ανθρώπινη ύπαρξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εξάλειψη της φτώχειας.^[55]

Συγκεκριμένα, θεμέλιος λίθος των διατάξεων είναι η αντιμετώπιση των φορέων με συναρμοδιότητα στη δημόσια πολιτική των Προστατευόμενων Περιοχών ουχί ως άθροισμα μεμονωμένων φορέων, αλλά ως κόμβους ενός δικτύου με συστημικές σχέσεις που συγκροτούν ενιαίο σύστημα: το Πολυεπίπεδο Σύστημα Διακυβέρνησης για τις Προστατευόμενες Περιοχές. Στο εν λόγω Σύστημα συμμετέχει το σύνολο των δημόσιων φορέων που ασκούν αρμοδιότητες σχεδιασμού, διοίκησης, υποστήριξης, εφαρμογής και εποπτείας της σχετικής δημόσιας πολιτικής σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο^[56]. Εν άλλους λόγους, η κεντρική και αποκεντρωμένη διοίκηση συγκροτούν λειτουργικά το ενιαίο σύστημα διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών της χώρας.

Ο ν. 4685/2020 -και ειδικότερα το σχετικό Κεφάλαιο Γ- θεσμοθετεί και προωθεί την προαναφερθείσα αυτή μορφή συστημικής συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων φορέων. Ειδικότερα, γίνεται ρητή μνεία στο Εθνικό Σύστημα Διακυβέρνησης της δημόσιας πολιτικής για τις προστατευόμενες περιοχές, τους φορείς που το αποτελούν και τις μεταξύ τους σχέσεις. Έτσι, λοιπόν, καθορίζεται η διάδραση ανάμεσα στο αρμόδιο Υπουργείο και τον εποπτευόμενο από εκείνο Οργανισμό, τον Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α., πέντε συναρμόδια Υπουργεία,^[57] τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, τις Περιφέρειες και τους Δήμους.^[58]

Επιπλέον, προσδιορίζονται προγραμματικά, συμβασιακά και επιχειρησιακά εργαλεία που διαμορφώνουν τις ανωτέρω σχέσεις, όπως η Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα και το Πενταετές Σχέδιο Δράσης,^[59] τα Σχέδια Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών,^[58] οι Ειδικές Προγραμματικές Συμβάσεις με τις Περιφέρειες και τους Δήμους, τα Μνημόνια Συνεργασίας και το Πληροφοριακό Σύστημα Διοίκησης (Management Information System - M.I.S.) της δημόσιας πολιτικής.^[60] Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα παραπάνω αποτελούν τα κείμενα προγραμματισμού της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών.

Σημαντική καινοτομία του νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών είναι η πρόβλεψη για τη σύσταση μητρώου περιβαλλοντικών οργανώσεων, οι οποίες θα αναλάβουν την υλοποίηση δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος, εκπροσωπώντας την κοινωνία των πολιτών.^[61] Εξίσου σημαντική είναι και η πρόβλεψη για την ενίσχυση του ρόλου της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων μέσω θεσμοθέτησης και λειτουργίας Τοπικών Επιτροπών Διαχείρισης.^[62] Συνεπώς, ενισχύεται η συμμετοχική προσέγγιση,^[63] η διαφάνεια κατά τη λήψη των αποφάσεων για περιβαλλοντικά ζητήματα^[64] με την πρόσβαση των πολιτών στην περιβαλλοντική πληροφορία,^[65] ενώ ταυτόχρονα προωθείται η διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες.^[66] Με αυτόν τον τρόπο, η κοινωνία των πολιτών αποκτά ένα ισχυρό *locus standi* στη διαμόρφωση της πολιτικής για τις προστατευόμενες περιοχές και τον τρόπο διαχείρισής τους.

Χαρακτηριστική ρύθμιση για την ενίσχυση της αποκέντρωσης αποτελεί μεταφορά της αρμοδιότητας για τη γνωμοδότηση για τη δέουσα εκτίμηση στον Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α., η οποία θα πραγματοποιείται από τις ΜΔΠΠ.^[67] Η γνωμοδότηση για τη δέουσα εκτίμηση αποτελεί μορφή σύμφωνης γνώμης για την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων στις προστατευόμενες περιοχές ή εκτός εκείνων, οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν το προστατευταίο αντικείμενο.^[68] Μέχρι την έκδοση του ν. 4685/2020 η αρμοδιότητα αυτή ενέπιπτε στις δράσεις της κεντρικής διοίκησης.^[69]

Με στόχο την προτεραιοποίηση της υποστήριξης της τοπικής οικονομίας, προβλέπεται σαφώς στο νόμο η προώθηση εναλλακτικών αναπτυξιακών επιλογών που

στηρίζονται στην αξιοποίηση του φυσικού κεφαλαίου της χώρας και στη βιώσιμη χρήση των πόρων και των οικοσυστημικών υπηρεσιών. Ιδίως μέσω της ανακατανομής ποσοστών από διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες, ο Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. θα έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτεί ανταποδοτικά έργα και υπηρεσίες για την εξασφάλιση των αναγκών διατήρησης των ειδών και των οικοσυστημάτων σε καλή κατάσταση.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, προβλέπεται χρηματοδότηση μέσω εσόδων από τη λειτουργία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εισιτήριο εισόδου σε προστατευόμενες περιοχές, παραχώρηση δημόσιων εκτάσεων σε επιχειρηματίες, εφαρμογή σημάτων ποιότητας και συνεργασίας, καθώς και έσοδα από παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας^[70] που θα χρησιμοποιούνται για την αποτελεσματική λειτουργία και διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών. Οι προβλέψεις για τους πόρους του Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. παρέχουν τη δυνατότητα να δημιουργηθούν στις Προστατευόμενες Περιοχές μοναδικής ταυτότητας προϊόντα όλων των τομέων της παραγωγικής διαδικασίας που θα χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα με σεβασμό στις αρχές και τις αξίες της προστασίας του περιβάλλοντος. Η ένταξη τοπικών παραγωγών και επιχειρήσεων έχει ως σκοπό να αποφέρει έσοδα για τις ομάδες αυτές, ενώ παράλληλα επικουρείται σημαντικά η ανάπτυξη της υπαίθρου και της βιώσιμης ανάπτυξης.^[71]

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι θεσπίζεται ως υποχρεωτική η συγκρότηση Μικτών Κλιμακίων διενέργειας περιπολιών στις Προστατευόμενες Περιοχές από εκπροσώπους των Δασικών Υπηρεσιών, του Λιμενικού και των ΜΔΠΠ.^[72] Τα Μικτά αυτά Κλιμάκια θα πραγματοποιούν κοινές τακτικές περιπολίες, αλλά και έκτακτους ελέγχους σε ολόκληρη την έκταση της εκάστοτε Προστατευόμενης Περιοχής και θα προβαίνουν στις απαιτούμενες ενέργειες σε περιπτώσεις παραβάσεων, με βάση τις αρμοδιότητές τους και την κείμενη νομοθεσία. Έτσι, λοιπόν, θεσπίζεται και παίρνει μορφή με όρους ανθρώπινου δυναμικού και δράσεων, η αναγνώριση των περιοχών αυτών ως αντικείμενο αυξημένης προστασίας.

V. Συμπεράσματα

Οι προβλέψεις του κεφαλαίου Γ του ν. 4685/2020 είναι πρωτοποριακές και παρέχουν επιστημονικές και διοικητικές λύσεις στο ζήτημα της διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών. Η θέσπιση του συστήματος της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης, ως ένα λειτουργικό και δοκιμασμένο σε ευρωπαϊκό επίπεδο μοντέλο διαχείρισης, είναι το πρώτο βήμα από νομοθετικής πλευράς. Η μεγάλη πρόκληση για το νέο εγχείρημα είναι η εφαρμογή και υλοποίησή του σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Η στελέχωση του Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. και η εξασφάλιση των πόρων αποτελούν το σημείο εκκίνησης ώστε στη συνέχεια ο Οργανισμός να

επικεντρωθεί στο ουσιαστικό και επιστημονικό μέρος των δραστηριοτήτων του, ήτοι τη βιώσιμη ανάπτυξη των Προστατευόμενων Περιοχών της χώρας. Η μεταρρυθμιστική αυτή πρωτοβουλία οδηγεί στην Πολυεπίπεδη Διοίκηση, η οποία εφαρμόζεται στις περισσότερες δημόσιες πολιτικές των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και συντελεί στην Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση μιας δημόσιας πολιτικής μέσω της διασφάλισης των συστημικών σχέσεων των φορέων, της διαλειτουργικότητας των συστημάτων και ενός εργαλείου διοίκησης, του Συστήματος Διακυβέρνησης (MIS).

Με την πρόβλεψη της συμβασιοποίησης των σχέσεων των επιτελικών φορέων σχεδιασμού της δημόσιας πολιτικής (αρμόδιο Υπουργείο και Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α.) με τους φορείς εφαρμογής της πολιτικής αυτής (24 Αποκεντρωμένες Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, ΟΤΑ Α και Β Βαθμού, επιστημονική κοινότητα και κοινωνία των πολιτών) μέσω Μνημονίων Συνεργασίας και Ειδικών Προγραμματικών Συμβάσεων, το παραδοσιακό σύστημα έκδοσης δευτερογενούς νομοθεσίας αποτελεί παρελθόν, γεγονός που αναμένεται να αυξήσει την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των διαχειριστικών σχεδίων των Προστατευόμενων Περιοχών της χώρας.

Χωριστή μνεία αξίζει να γίνει για τις προβλέψεις ενίσχυσης της συμμετοχικής προσέγγισης. Η αξιοποίηση των συλλογικών φορέων της κοινωνίας των πολιτών και η ουσιαστική ενθάρρυνση της συνεργασίας δημόσιου-ιδιωτικού τομέα θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της ευαισθητοποίησης σε περιβαλλοντικά ζητήματα και την κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων που θα συμβάλουν στην αυτοτροφοδοτούμενη προστασία των Προστατευόμενων Περιοχών.

Με τις προβλέψεις του νέου θεσμικού πλαισίου, τόσο ο Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α. όσο και οι υπόλοιποι φορείς του Εθνικού Συστήματος των Προστατευόμενων Περιοχών, είναι επιφορτισμένοι με την ανάληψη πρωτοβουλιών και τη διαμόρφωση συνολικών προτάσεων για το ρόλο τους εντός του πλαισίου της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης. Η λήψη και εφαρμογή των αποφάσεων ξεκινά από τους πολίτες με στόχο την ενίσχυση της βιώσιμη ανάπτυξης, την αποτελεσματική τοπική διακυβέρνηση και την απεξάρτηση από τη γραφειοκρατία και τους μηχανισμούς της, ώστε να γίνουν οι Προστατευόμενες Περιοχές πραγματικά εργαστήρια αειφορίας, πρόδου και ανάπτυξης.

Σε κάθε περίπτωση, οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις αυτού του νόμου αποτελούν καινοτομία στο διοικητικό δικαϊκό σύστημα της χώρας με σημαντικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου εκείνη να μεταβεί στη νέα εποχή, όπου τα παλαιά εργαλεία της “αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων και πόρων” εγκαταλείπονται και εισάγονται σύγχρονες προγραμματικές, συμβασιακές και επιχειρησιακές μέθοδοι. Η ορθή εφαρμογή των διατάξεων του ν. 4685/2020 για την Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση των Προστατευόμενων Περιοχών αποτελεί πραγματική πρόκληση για το άμεσο

μέλλον, με στόχο πάντα τη βιώσιμη ανάπτυξη των οικοσυστημάτων, καθώς και τη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Παραπομπές

- [1] διαΝΕΟσις. 2017. Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000. Ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο για την Προστασία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξή τους. Διαθέσιμο στο <https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/11/natura2000.pdf> και Γιώργος Κατσαδωράκης. 1999. *Η Φυσική Κληρονομιά της Ελλάδας*. Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση - WWF Ελλάς.
- [2] David Freestone (eds). 2018. *Sustainable Development and International Environmental Law*. Edward Elgar, Matthew James Humphreys. 2018. *Sustainable Development in the European Union: A General Principle*. Routledge και Organization for Economic Co-operation and Development. 2001. *Sustainable Development: Critical Issues*, OECD Publishing.
- [3] Robert Costanza & Michael Mageau. 1999. What is a healthy ecosystem? 33 *Aquatic Ecology* 105.
- [4] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. 2019. *Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*. COM(2019) 640 final 16.
- [5] Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. 2013. *Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή*. COM(2013) 216 final 3. Βλ. επίσης Vicky Tzatzaki. 2018. Adapting the legal framework of natural marine resources management to climate disruption: The case of Greece. 9 *Arctic Review on Law and Politics* 359.
- [6] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. 2017. *Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία*. COM(2017) 198 final.
- [7] Ν. 4685/2020 «Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (Α 92), άρθρο 46.

[8] Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L206. Στην Ελλάδα η εναρμόνιση έγινε με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/1998 (B 1289) και την Κοινή Υπουργική Απόφαση Η.Π.14849/853/Ε103/2008 (B 645).

[9] United Nations Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat 1971. 996 UNTS 245. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν.Δ. 191/1974 (A 350).

[10] Council of Europe. 1979 Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. ETS No. 104. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν. 1335/1983 (A 32).

[11] Natura 2000. Διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm.

[12] Βλ. γενικά Eduardo S. Brondízio, Josef Settele, Sandra Díaz & Hien T. Ngo (eds). 2019. *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. IPBES Secretariat.

[13] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. 2020. *Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030. Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας*. COM(2020) 380 final.

[14] United Nations. 2020. *The Sustainable Development Goals Report 2020*. Διαθέσιμο στο <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>.

[15] Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ό.π. 8.

[16] Ό.π., παραρτήματα I και II.

[17] Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L20/7. Στην Ελλάδα η εναρμόνιση έγινε με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Η.Π.37338/1807/Ε.103/2010 (B 1495).

[18] Ως ΙΚΔ ορίζεται η κατάσταση ενός είδους, για το οποίο ισχύουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: (α) τα δεδομένα της δυναμικής των πληθυσμών του καταδεικνύουν τη συνέχιση της ύπαρξής του, σε μακροπρόθεσμη βάση, ως ζωτικό

συστατικό στοιχείο των τύπων φυσικών οικοτόπων στους οποίους ανήκει, (β) το γεωγραφικό εύρος κατανομής του δεν παρουσιάζει μείωση, ούτε υπάρχει κίνδυνος να μειωθεί στο άμεσο μέλλον και (γ) υπάρχει και θα συνεχίσει πιθανώς να υπάρχει ένα ενδιαίτημα επαρκούς έκτασης ώστε οι πληθυσμοί του να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα. Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ό.π. 8, άρθρα 4 και 6.

[19] Ο.π. 16.

[20] Κοινή Υπουργική Απόφαση 50743/2017 «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000» (B 4432).

[21] Συνολικά, οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα καλύπτουν το 34,8% της χερσαίας έκτασης της χώρας. Organization of Economic Cooperation and Development. 2020. *Environmental Performance Reviews-Greece 2020*. OECD Publishing 145.

[22] Thomas Cottier, Shaheeza Lalani & Clarence Siziba (eds). 2019. *Intergenerational Equity: Environmental and Cultural Concerns*. Brill, Dinah Shelton, Intergenerational Equity in Rüdiger Wolfrum & Chie Kojima (eds). 2010. *Solidarity: A Structural Principle of International Law*. Springer 123 και Edith Brown Weiss. 1989. *In Fairness to Future Generations: International Law, Common Patrimony, and Intergenerational Equity*, Transnational Publishers.

[23] Κατά καιρούς διατυπώνονται προτάσεις για αυτοδιοίκηση και αυτοχρηματοδότηση του συστήματος των Προστατευόμενων Περιοχών, μοντέλο το οποίο δεν έχει ευδοκιμήσει μέχρι τώρα σε άλλες χώρες. Στην Ελλάδα σήμερα η διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών γίνεται από 36 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, οι οποίοι αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Ν. 4519/2018 «Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και άλλες διατάξεις» (Α 25).

[24] Ν. 4685/2020, ό.π. 7.

[25] Simona Piattoni. 2009. Multi-level Governance: A Historical and Conceptual Analysis. 31 *European Integration* 163.

[26] Ψήφισμα της Επιτροπής των Περιφερειών. 2014. *Χάρτης για την Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση στην Ευρώπη*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C174/1.

[27] Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου στο σχέδιο νόμου «Εκσυγχρονισμός της περιβαλλοντικής νομοθεσίας - Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου και λοιπές

διατάξεις». 2020. Διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/perivallontos-olo.pdf> 606.

[28] Για περισσότερα παραδείγματα διεθνούς πρακτικής βλ. διαΝΕΟσις. 2017. Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000. Ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο για την Προστασία και τη Βιώσιμη Ανάπτυξή τους. Διαθέσιμο στο <https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/11/natura2000.pdf> 84-89.

[29] National Park Service. Διαθέσιμο στο <https://www.nps.gov/index.htm>.

[30] Metsähallitus. Διαθέσιμο στο <https://www.metsa.fi/en/nature-and-heritage/>.

[31] Environmental Protection Agency. Διαθέσιμο στο <http://www.epa.ie/>.

[32] Michael Getzner & Grazia Withalm. 2017. Protected Areas and Regional Development: An Austrian Case Study in Mohd Nazip Suratman (ed). *National Parks - Management and Conservation*. IntechOpen 384.

[33] Στη χώρα μας η υποχρέωση του κράτους για την προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί συνταγματική επιταγή. Σύνταγμα της Ελλάδας 2019 (Α 211), άρθρο 24.

[34] Βλ. European Commission. 2019. *The EU Environmental Implementation Review 2019. Country Report Greece*. Διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_el_en.pdf.

[35] Ν. 4519/2018, ό.π. 23, άρθρο 8.

[36] Χαρακτηριστικά παραδείγματα ενεργειακών πηγών αποτελούν τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, φυσικού αερίου, καθώς και τα εσωτερικά ύδατα, ιδίως όταν αξιοποιούνται για σκοπούς υδροηλεκτρικούς (φράγματα).

[37] Adrian Treves, Kyle Artelle, Chris Darimont, William Lynn, Paul Paquet, Francisco Santiago-Ávila, Rance Shaw & Mary Wood. 2018. Intergenerational Equity Can Help to Prevent Climate Change and Extinction. 2 *Nature Ecology & Evolution* 204 και Phil Franks. 2016. *Advancing Equity in Protected Area Conservation*. *International Institute for Environment and Development*. Διαθέσιμο στο https://www.jstor.org/stable/resrep16671?seq=1#metadata_info_tab_contents.

[38] Ν. 4685/2020, ό.π. 7.

[39] Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες

διατάξεις» (Α 207), άρθρο 15.

[40] Γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 578/2011 και Γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 270/2012.

[41] Ν. 3937/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α 60), άρθρο 7.

[42] Ν. 4519/2018, ό.π. 23.

[43] ΚΥΑ 50743/2017, ό.π. 20.

[44] Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και άλλες διατάξεις». 2018. Διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/f-diprop-eis-olo.pdf> 1.

[45] Ν. 4440/2016 «Ενιαίο Σύστημα Κινητικότητας στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, υποχρεώσεις των προσώπων που διορίζονται στις θέσεις των άρθρων 6 και 8 του Ν. 4369/2016, ασυμβίβαστα και πρόληψη των περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων και λοιπές διατάξεις» (Α 224), άρθρο 16.

[46] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, Κεφάλαιο Γ.

[47] Ό.π., άρθρο 34.

[48] Ό.π., άρθρο 29, καθώς και Παραρτήματα Ι και ΙΙ.

[49] Βλ. γενικά O. Liesbet Hooghe & Gary Marks. 2001. *Multi-level Governance and European Integration*. Rowman & Littlefield Publishers.

[50] Heidi Wittmer, Jouni Paavola & Felix Rauschmayer. 2009. European Governance of Natural Resources and Participation in a Multi-level Context: An editorial. 19 *Environmental Policy and Governance* 141.

[51] Ian Bache & Matthew Flinders. 2005. Multi-level Governance: Conclusions and Implications in Ian Bache & Matthew Flinders (eds). *Multi-level Governance*. Oxford University Press 195.

[52] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 27, παρ. 5(α).

[53] Ό.π., άρθρο 27, παρ. 5(γ).

[54] Ό.π., άρθρο 27, παρ. 5(δ).

[55] United Nations Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. A/RES/70.1. Βλ. επίσης Duncan French & Louis J Kotzé (eds). 2018. *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation*. Edward Elgar Publishing και Stephen Browne. 2017. *Sustainable Development Goals: Seven Decades of UN Goal-setting*. Routledge.

[56] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 26.

[57] Πλην του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και του Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α., συναρμόδια Υπουργεία είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, που έχει την αρμοδιότητα της εποπτείας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και των ΟΤΑ (Περιφερειών και Δήμων), το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, που έχει την αρμοδιότητα διαχείρισης των αλιευτικών πόρων στον θαλάσσιο χώρο και προωθεί τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της χώρας, το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, που ασκεί την ψηφιακή πολιτική και προωθεί την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής που ασκεί τις αρμοδιότητές του κυρίως στον θαλάσσιο χώρο, τους λιμένες, τη χερσαία ζώνη αυτών και σε παράκτιους χώρους, το Υπουργείο Τουρισμού που ασκεί την τουριστική πολιτική και υποστηρίζει την ήπια τουριστική δραστηριότητα σε προστατευόμενες περιοχές, καθώς και άλλα Υπουργεία συμμετέχουν στο Σύστημα Διακυβέρνησης με βάση τις καθ' ύλην αρμοδιότητές τους. Ό.π., άρθρο 26, παρ. 3.

[58] Ό.π., άρθρο 26, παρ. 4.

[59] Ό.π., άρθρο 33.

[60] Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ό.π. 8, άρθρο 8.

[61] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 47, παρ. 3.

[62] Lawren E. Eastwood. 2018. *Negotiating the Environment: Civil Society, Globalisation and the UN*. Routledge και Raffaele Marchetti (eds). 2017. *Partnerships in International Policy-making: Civil Society and Public Institutions in European and Global Affairs*. Palgrave Macmillan.

[63] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 35.

[64] Ashma Vaidya & Audrey L. Mayer. 2014. Use of the Participatory Approach to Develop Sustainability Assessments for Natural Resource Management. 21

International Journal of Sustainable Development & World Ecology 369, Eva Julia Lohse & Margherita Poto (eds). 2017. *Best Practices for the Protection of Water by Law: Focus on Participatory Instruments in Environmental Law and Policies*. Berlin: BWV, Berliner Wissenschafts-Verlag και Caer Smyth, Being Reasonable: How Does Rationality Affect Participatory Environmental Governance? in Helle Tegner Anker & Birgitte Egelund Olsen (eds). 2018. *Sustainable Management of Natural Resources. Legal Instruments and Approaches*. Intersentia 211.

[65] Attila Pánovics. 2018. Access to information and transparency in Ludwig Krämer & Emanuela Orlando (eds). *Principles of Environmental Law*. Edward Elgar Publishing 353, Padideh Ala'i & Robert Vaughn (eds). 2014. *Research Handbook on Transparency*. Edward Elgar Publishing και Edoardo Costa. 2017. Lobbying, Ambiente e Trasparenza del Processo Decisionale: l'Unione Europea come Modello per l'Italia. 32 *Rivista Giuridica dell'Ambiente* 171.

[66] United Nations Economic Commission for Europe. 1998. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). 2161 UNTS 447. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν. 3422/2005 (Α 303). Βλ. επίσης Roberto Caranta, Anna Gerbrandy & Bilun Müller (eds). 2018. *The Making of a New European Legal Culture: The Aarhus Convention: At the Crossroad of Comparative Law and EU Law*. Europa Law Publishing.

[67] Department of the Environment, Transport and the Regions. 2000. *Public Participation in Making Local Environmental Decisions*. Διαθέσιμο στο <https://unece.org/DAM/env/pp/ecases/handbook.pdf> 9.

[68] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 27, παρ. 5(στ).

[69] Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ό.π. 8, άρθρο 6, παρ. 3.

[70] ΠΔ 132/2017 «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Υ.Π.ΕΝ)» (Α 160), άρθρο 32, παρ. 3.

[71] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 31.

[72] Αιτιολογική έκθεση, ό.π. 27, 609.

[73] Ν. 4685/2020, ό.π. 7, άρθρο 38, παρ. 1(α).